

9734

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Η ΕΛΛΑΣ ΩΣ ΙΔΕΑ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΕΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1945

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Τυπογραφείο Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ, Ψαρών 41.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Η ΕΛΛΑΣ ΩΣ ΙΔΕΑ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΕΣ

“Υστερα από τόσα πάθη και τόσα αίματα μᾶς δίνεται πάλιν ὁ λόγος. Καί δὲν εἶναι φιλολογικός, οὔτε ἀπλῶς ἱστορικός, ἀλλὰ ὀλότελα τραγικός ὁ λόγος αὐτός. Ὀδυνηρὸς καὶ σκληρὸς προβάλλει σήμερα εἰς τὸ μέσον ὁ λόγος τῶν πραγμάτων γιὰ νὰ μᾶς ἐνώση καὶ νὰ μᾶς ἡμερώση. Ὅχι πῶς εἶναι τάχα τραγικός οὐραγὸς τῶν γεγονότων ὁ λόγος. Κι’ ὅταν ἀκόμα ἢ τραγωδία τοῦ ἔθνους ἦταν στήν ἀκμή της, ἦταν κι’ αὐτὸς ἐνεργὸς κι’ ἀκοίμητος. Κι’ ὅταν τὰ πράγματα ἦταν βουβὰ κι’ ἀπαίσια, ὁ ἀντικειμενικός καὶ πραγματικός λόγος ποὺ ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους ὑπῆρχεν, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀκουστός ἀπὸ ὄλους.

Ὁ βαρὺς, τραχὺς καὶ τραγικός λόγος ποὺ μᾶς δίνεται σήμερα διαχωρίζεται ἀπὸ τὸ μαλθακὸ ἐκεῖνο κατασκευάσμα, ἀπὸ τὸν πολτὸν ἐκεῖνον τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων, ποὺ μὲ τὴν πλαδαρότητά του ἔρχεται νὰ κολακέψη τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἐπιθυμία τῶν ἀνθρώπων—ἢ νὰ κατηγορήσῃ πρόσωπα καὶ πράγματα γιὰ νὰ μειώσῃ τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία τους. Ὁ λόγος, ποὺ προβάλλει σήμερα εἰς τὸ μέσον γιὰ νὰ μᾶς ἐνώση, δὲν εἶναι συναισθηματικός, οὔτε ἔρχεται ἀπὸ καμμιά κοσμοσωτήρια ἰδεολογία ποὺ προτιμᾷ νὰ σφάζῃ ἀνθρώπους γιὰ νὰ ἐπαληθεύῃ τὰ δόγματά της, ἀντὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνη της, ἀλλὰ εἶναι ὁ λόγος τῶν πραγμάτων ὅπως αὐτὰ εἶναι στὴ γυμνότητά τους. Δὲν ἔρχεται ὁ λόγος

αὐτὸς οὔτε πρόγραμμα νὰ σχεδιάσῃ, οὔτε ἰδεολογία νὰ σκηνοθετήσῃ, ὅπως εἶναι σήμερα τοῦ συρμοῦ, ἀλλὰ νὰ δώσῃ εἰκόνα τῶν γεγονότων, καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀφοῦ τὰ παραστήσῃ ὅπως εἶναι, νὰ προχωρήσῃ σὲ αἰτήματα τῆς ζωῆς μας ὁμολογὰ μὲ τὰ πράγματα.

“Ὅλοι ζήσαμε τὰ πράγματα, ὅλοι ὑπομείναμε τὴν τραγωδία, ὅλοι πρέπει τώρα νὰ ἐνωθοῦμε μὲ τὸ λόγο τῶν πραγμάτων γιὰ νὰ προχωρήσωμε εἰς τὰ αἰτήματα τῆς ζωῆς μας. Ἡ τραγωδία εἶναι τὸ ἀνώτερο εἶδος τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἀνώτερος βαθμὸς ἱστορικῆς δράσης τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τοῦτο κι’ ὅποιος λαὸς δὲν κατορθώνει νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἱστορικὴ τραγωδία, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν τιμὴ του, αὐτὸς δὲν μπορεῖ οὔτε παγκόσμια μορφή νὰ γίνῃ οὔτε μνήμη μέσα στὴ θύελλα τῶν γεγονότων τῆς ἱστορίας ν’ ἀφήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἄνθρωπος δὲν ζῆ τὴν ἱστορία ὅπως εἶναι καὶ γίνεται, δηλαδὴ τραγικά, αὐτὸς δὲν εἶναι ποτὲ σὲ θέση νὰ δημιουργήσῃ ἱστορία. Περισσότερο ὅμως ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους ὁ ἡγέτης, εἴτε πολιτικὸς εἴτε πνευματικὸς, πρέπει νὰ ζῆ τὴν ἱστορία ὅπως εἶναι καὶ γίνεται, δηλαδὴ τραγικά, καὶ νὰ μὴν τὴν φαντάζεται ὅπως αὐτὸς θέλει. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἱστορικὸς γίνονται συνηθέστατα ἀντιδημοτικοί, γιατί ἡ κοινὴ ζωὴ δὲν θέλει οὔτε νὰ ἰδῆ οὔτε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν τραγικότητά της καὶ προτιμᾷ τὴν ἐλαφρότητα.

“Ὁ ἱστορικὸς, ποὺ καταγίνεται καὶ σκέπτεται μὲ αἰῶνες, βλέπει ὅτι ἡ ἱστορία προχωρεῖ τραγικά ἀπὸ τὸν ἕνα αἰῶνα στὸν ἄλλον. Ὁ πολιτικὸς, ποὺ δουλεύει καὶ σκέπτεται μὲ ὠρισμένες γενεές καὶ βλέπει τί μπορεῖ καὶ τί δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ ἢ κάθε μιὰ γενεά, ζῆ ἐπίσης τὴν τραγικότητα τῆς ζωῆς. Τέλος ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος προϋποθέτει καὶ τὸν ἱστορικὸ καὶ τὸν πολιτικὸ καὶ ζῆ βαθύτερα ἀκόμα τὴν τραγικότητα τῆς ζωῆς. “Ὡστε καὶ ὁ λόγος του εἶναι περισσότερο σύνθετος. “Ὅταν ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος γίνεται πολιτικὸς στοχαστὴς πρέπει νὰ συνδυάζῃ μέσα του καὶ τὰ δύο γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὴν ἐποχὴ του, πρέπει

δηλαδή να σκέπτεται και με τους αιώνες του ιστορικού και με τις ώρισμένες γενεές του πολιτικού. Τότε έχει ο λόγος του αξία.

*
* *

Όταν ξέσπασε ή θύελλα του παγκοσμίου πολέμου το ελληνικό έθνος εύρέθη άπαρασκευο. Ύλική προπαρασκευή για πόλεμο με έξωβαλκανικές δυνάμεις δέν είχε, αλλά ούτε και ήτανε δυνατόν να έχη. Πολεμικές μηχανές και σύγχρονη τεχνική του έλειπαν' επίσης όλωσδιόλου. Άλλά ούτε και πολιτικά είχε προετοιμασθή ή είδοποιηθή. Είχε όμως τό έθνος μας μεγάλα ήθικά άποθέματα, κλειστά στην ψυχή του. Αυτά όμως ήταν άσύντακτα, διότι πολιτικά δέν είχεν εύρη τόν έσωτερικό ρυθμό της ζωής του, αυτόν που έρχεται κατ' εύθειαν από τις φλέβες της ιστορίας του. Και ήτανε άπ' άρχής φανερό, ότι για κάθε λαό, που ζή την ιστορική του μοίρα, αυτήν τή φορά έπρόκειτο ή για θρίαμβο ή για άφανισμό, ή για μεγαλωσύνη ήθική ή για όλεθρο και ξεπεσμό. Τουτο δέν χρειάζονταν προφητική δύναμη για να τό μαντέψη κανείς, αλλά θάρρος μόνο για να τό ίδή. Άλλά και ή γεωγραφική θέση της Ελλάδας και ή έλλειψη φυσικων συνόρων μεγάλωνε ακόμα πιο πολύ τό μέγεθος του κινδύνου που άπειλούσε τόν τόπο μας. Όμως τό τρισχιόχρονο γεγονός, που λέγεται Ελλάδα, δέν εύρέθη μόνον άπαρασκευο, αλλά και κάπως όρφανό. Ο τελευταίος πολιτικός μεγάλου μεγέθους είχεν έκλείψη λίγα χρόνια πριν έκραγή ο πόλεμος. Τουτο δέν είναι μομφή έναντίον προσώπων, γιατί άνδρες άξιοι της Ελλάδας υπήρξαν πολλοί. Έλειψεν όμως ο πολιτικός μεγάλου μεγέθους, αυτός που ένώνει τό έθνος και έρμηνεύει μονοσήμαντα και κατηγορικά τά αίτήματα της ζωής του. Τό παράπονο λοιπόν για τήν όρφάνια είναι, άν θέλετε, μομφή μόνον κατά της μοίρας, που από τό ένα μέρος έζήτησε τά πάντα από τό έθνος μας κατά τή θύελλα αυτού του πολέμου και από τό άλλο τό άφησε όρφανό από πολιτικό μεγάλου μεγέθους. Άλλά ή ιστορική μοίρα

είναι βουβή και δέν δίνει λόγο, οὔτε λέγει ποτέ ἀλλιῶς τὸ γιατί παρά μόνο μὲ τὰ γεγονότα.

Μὲ τὰ μεγάλα λοιπὸν ἠθικὰ κεφάλαια, κλειστὰ ὡς τότε μέσα του, ἀνέβηκε τὸ ἔθνος τὸν Πίνδο καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ ἄνοιξε ἐκεῖ μὲ τὸ αἷμα του βαθύτατη προοπτική γιὰ τὴν ὑπαρξή του. Ἀπὸ ἀπλὸ ἀντικείμενο τῆς πολιτικῆς πρὸ τὸ λογάριαζαν οἱ ἐχθροὶ του, ἔγινε μονομιᾶς αὐτοδύναμο ὑποκείμενο τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἱστορίας. Κι' ἄνοιξε ἡ Ἑλλάδα τὴν πρώτη μεγάλη τομὴ μέσα στὴν ἱστορία τοῦ πολέμου. Ὁ ἄθλος αὐτὸς ἄνοιγε τότε τὸ δρόμο τοῦ ἔθνους τόσο πλατειά, ὥστε κανεὶς ἀπὸ μᾶς οὔτε καὶ σήμερα ἴσως ἀκόμη, μήτε στοχαστῆς μήτε πολιτικός, μπορεῖ νὰ τὸ προεικάζει. Ἄλλοι λαοὶ γιὰ νὰ ἐνθουσιασθοῦν καὶ νὰ δράσουν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ κάποιον καινούργιο μῦθο, τὸν ὁποῖον οἱ ἡγέτες τους μόχθησαν νὰ χαλκεύσουν, ὡσὰν ὁ μέγας μῦθος νὰ εἶναι ἔργο κανενὸς ἀνθρώπου ἢ κανενὸς ὑπολογισμοῦ. Χρόνια δούλευαν τὰ θεωρητικὰ συνεργεῖα ὄλων τῶν καθεστώτων τῆς βίας νὰ πλάσουν τὸ μῦθο τῆς ἐπόμενης τάχα χιλιετηρίδας. Τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος ἀντίθετα ἄντλησε κατ' εὐθειᾶν ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ εὗρηκε ἐκεῖ μέσα τὸ μεγάλο μῦθο τῆς ζωῆς του, τὸ τραγοῦδι μαζὺ καὶ τὴν τραγωδία τῆς ἐλευθερίας. Ὁ μῦθος τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀπλὸς καὶ ἐσωτερικὸς καὶ δέν ἐκφράζεται μήτε μὲ ἐπιδείξεις καὶ χειρονομίες μήτε μὲ ῥητορισμούς. Εἶναι ὁ μῦθος ποὺ πλάθεται ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους μέσα σὲ κάθε ἐλληνικὴ καλύβα ἢ βουνό, αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ποὺ δέν ἀγάπησε ποτέ τὴ σκηνοθεσία, ἀλλὰ ἐκφράζεται πάντα μὲ κλασικὴ λιτότητα, δίχως ῥωμαντισμούς καὶ πάθη ποὺ ταράζουν τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Οὔτε ἡ πολιτικὴ οὔτε ἡ πνευματικὴ ἡγεσία εἶχαν ἐμφυσήση κανένα πολεμικὸ μένος εἰς τὸ ἔθνος, ὅπως συνέβαινε ἄλλοῦ κατὰ κόρον. Τὸ ἔθνος ἦτανε παραδομένο εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα. Πολλοὶ μάλιστα ἡγέτες, πολιτικοὶ καὶ πνευματικοί, δέν εἶχαν καθόλου ἀντιληφθῆ τὴ θύελλα ποὺ θὰ ξεσποῦσε. Καὶ ὅμως τὸ ἔθνος ἀνέβηκε εἰς τὸν Πίνδο καὶ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ ὑψωσε ἐκεῖ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀν-

Θρώπου. Ο λαός δέν ἐγνώριζε τίποτα ἀπό τὸ παιχνίδι τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς, ἐγνώριζε ὅμως πολὺ καλὰ τὶ εἶναι ἀνθρώπινη τιμὴ. Ο ἄλβανικὸς πόλεμος ἦτανε μιὰ πράξη τιμῆς γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ὅμως ἓνα μεγάλο γεγονός δέν χρειάζεται τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἱστορία θὰ τὸ κρίνῃ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐποχὴ του δέν θὰ ζοῦνε πιά. Οὔτε καὶ θέλομε νὰ κρίνωμε ἐμεῖς ἐδῶ τὸ γεγονός ἐκεῖνο. Θέλομε μόνο νὰ σταματήσωμε ἐπάνω του, ἀφοῦ καὶ τὸ ἴδιο ἀνάγκασε καὶ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ σταματήσῃ μπροστὰ του. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἐπιστρέψωμε σὲ ἐκεῖνο τὸ γεγονός : ὁ κονιορτὸς τῆς σημερινῆς μας ζωῆς. Τὸ βίωμα τοῦ ἔθνους στὴν Ἀλβανία μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ μόνιμο βᾶθρο ἑνὸς μεγάλου μέλλοντος, διότι τὸ γεγονός αὐτὸ στηρίχθηκε ἐξ ὀλοκλήρου στὶς παλαιῆς καὶ μεγάλες παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας. Κάθε ἄλλη ἐρμηνεία, ὅσο καλοπροαίρετη κι' ἂν φαίνεται, εἶναι ὑποπτη, διότι προέρχεται ἀπὸ στενὴ σκοπιά. Μεγάλα γεγονότα δέν γίνονται ἀπὸ μικρόψυχες ἀντιδράσεις.

Πολλοὶ ὅμως παρεξήγησαν τὴν πραγματικότητα τοῦ ἀλβανικοῦ μετώπου καὶ τὸ ἐθεώρησαν ὡς ἓνα τέρμα, ἐνῶ πράγματι ἦτανε μιὰ μεγάλη ἀφετηρία γιὰ μιὰ καθολικὴ ἀναγέννηση τῶν ἐθνικῶν μας δυνάμεων, βιολογικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν. Ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ ἔθνους ἐτέθησαν ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὸν ἀλβανικὸ πόλεμο, τὸ πρόβλημα τῶν συνόρων, τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδας ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῶν γειτονικῶν ἐχθρῶν καὶ φίλων της, τὸ πρόβλημα τῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομίας καὶ πρὸ παντὸς ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας τῆς ἔθνους. Ἀλλῃ μιὰ φορὰ ἀποδείχθηκε ἐκεῖ, ὅτι ἡ παιδεία τοῦ ἔθνους πρέπει νὰ συμβολίζῃ καὶ νὰ δουλεύῃ ὅλη τὴν ἱστορικὴ του μοῖρα, ὅπως εἶναι ἀντικειμενικὰ ἐκφρασμένη εἰς τὰ ἔργα καὶ τὶς παραδόσεις του. Τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα ποὺ ὑπῆρχαν μέσα στὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους ὡς ἐσωτερικὸς μῦθος, αὐτὰ τοῦ ἔδωκαν τὴ δύναμη νὰ ἀνεβῇ τὸν Πίνδο καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας. Ἐνας λαός εἶναι συνδεδεμένος ἢ παθητικὰ ἢ ἐνεργητικὰ μὲ τὴν

ιστορία του. "Ἡ τὸν βαραίνει ἢ ἱστορία του, ὅπως βαραίνει ὡς σήμερα τοὺς Κινέζους, ἢ ἐνεργεῖ ἐπάνω του, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς Ἑλληνας, ποὺ ἀνανεώνουν ἀδιάκοπα τὸν πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ πυρῆνα τῆς ἱστορίας τους.

Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶναι σκληρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, καὶ γιὰ τοῦτο ζητᾷ ἀπὸ τοὺς λαοὺς μεγαλύτερη συνειδητότητα καὶ ἀγρύπνια ἱστορικὴ. Τὰ γεγονότα τῆς πολιτικῆς ἀπαιτοῦν σήμερα μεγάλη καὶ πολυδιάστατη ἐγρήγορη τῶν λαῶν. Καὶ τὴν ἐγρήγορη τούτη τὴν ἀσφαλίζει ἡ ἱστορικὴ παιδεία ἑνὸς ἔθνους. Ζοῦμε τὴν κρισιμώτερη ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, πολὺ φοβερώτερη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε ὑπῆρχε ἀκόμη τόπος γιὰ ρωμαντισμούς. Ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ μοῖρα της εἶναι πρὸ πολὺ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους λαοὺς συνδεδεμένες μὲ τὴν παγκόσμια πολιτικὴ καὶ τὴν τροπὴ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου. Γιὰ τοῦτο ἔχει ἡ Ἑλλάδα ἀνάγκη ἀπὸ τὰ βάθρα της γιὰ νὰ σταθῇ. Καὶ τὸ τελευταῖο της μεγάλο βᾶθρο ἦταν ὁ ἀλβανικὸς πόλεμος—ὅπου τὸ ἔθνος εὐρέθη σύσσωμο μὲ τις παλαιὲς καὶ μεγάλες παραδόσεις του. Ὁ κίνδυνος ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἔθνους ἔγινε αὐτὴ τὴ φορά βίωμα καὶ συνείδηση ὄλου τοῦ ἔθνους, γιὰτὶ πρώτη φορά εὐρέθη τὸ ἔθνος ὁλόκληρο σχεδὸν συγκεντρωμένο ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς βράχους. Νὰ γιὰτὶ τὸ γεγονὸς τοῦ ἀλβανικοῦ πολέμου εἶναι ἀφετηρία, ποὺ μὲ τὴν παιδεία πρέπει νὰ λάβῃ βαθύτατο νόημα. Ἡ σκληρὴ μοῖρα, αὐτὴ εἶναι ποὺ μορφώνει τοὺς λαοὺς. Ἡ μοῖρα αὐτὴ τοὺς δίνει τὴ δύναμη νὰ συνταχθοῦν εἰς ἀδιάσπαστη ἐνότητα, μὲ συνειδητὸ βᾶθος τῶν αἰώνων καὶ τῶν χιλιετηρίδων τῆς ἱστορίας. Καὶ τὸ βᾶθος τοῦτο θὰ τὸ δώσῃ εἰς τὸ λαὸ μας ἡ παιδεία. Καὶ πρέπει τὸ γεγονὸς τοῦ ἀλβανικοῦ πολέμου δηλαδή, τὸ τελευταῖο μεγάλο γεγονὸς ποὺ ὤρθωσε ὅλο μαζί τὸ ἔθνος, νὰ συνδυασθῇ μὲ τᾶλλα μεγάλα φανερῶματα τοῦ ἔθνους. Ἡ παρουσία τῆς ἐλληνικῆς ἰδέας, ὅπως φανερῶνεται κάθε τόσο μέσα στὴν ἱστορία, αὐτὴ φανερώθηκε καὶ στὸ ἀλβανικὸ μέτωπο. Οἱ Ἑλληνες ἔγραψαν τὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ

μεγάλου βιβλίου τῆς ἐλευθερίας, πού λέγεται δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος.

*
**

Καί τώρα ἀρχίζει ἡ τραγωδία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τό ἴδιο ἔθνος, πού ἄνοιξε ὄχι μόνον γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλά καί γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα τό βιβλίο τῆς ἐλευθερίας, ἐδέχθηκε τήν πλήμμουρα τῶν βαρβαρικῶν μηχανῶν καί τῶν ἐγκεφαλικῶν βαρβάρων. Ἡ Ἑλλάδα καταχτήθηκε τότε ἀπό τοὺς ἐγκεφαλικούς βαρβάρους Γερμανούς, Ἴταλούς καί Βουλγάρους. Ὑπάρχει μιὰ λογική τῆς μοίρας πού δέν λογαριάζει οὔτε τήν στοιχειώδη ἀνάπαυση καί ἄνεση τῆς ζωῆς τῶν λαῶν. Ὅσο μάλιστα πιό μικρός εἶναι ἕνας λαός εἰς τόν ὄγκο τοῦ πληθυσμοῦ του, τόσο καί περισσότερο κινδυνεύει νά χτυπηθῆ ἀπό αὐτήν τή λογική τῆς μοίρας καί ἀπό αὐτοδύναμο ὑποκείμενο τῆς πολιτικῆς νά γίνῃ ἀπλό ἔρμαιο καί ἐμπαιγμός εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του, ὅταν καταχτηθῆ. Γιά τοῦτο τὰ μικρά ἔθνη ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπό μεγάλους πολιτικούς ἄνδρες καί πνευματικούς ἡγέτες, γιά νά ἀνθέξουν μέσα στή θύελλα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας καί νά κερδίσουν τή μάχη τῆς ζωῆς. Μεγάλωνε λοιπόν τήν τραγωδία τοῦ ἔθνους ἡ ἔλλειψη τῆς μεγάλης πολιτικῆς μορφῆς. Τὰ μεγάλα ἠθικά ἀποθέματα, πού συσσωρεύθηκαν σέ ἐνότητα κατὰ τόν ἀλβανικό πόλεμο, ὑπῆρχαν καί τώρα καί μάλιστα πολλαπλασιασμένα, ἀλλά κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν βαρβαρικῶν μηχανῶν ἔμεναν σκόρπια. Καί ἡ ἱστορική πεῖρα καί ἡ δύναμη τῆς παράδοσης ὑπῆρχε στό λαό μας, ἀλλά ἦταν καί ἔμενε ἀσύντακτη. Καί ὅμως τό ἔθνος, ἂν καί ἀσύντακτο καί κᾶπως ὀρφανό, ἄρχισε τή μάχη τῆς κατοχῆς, καί μέ ἀσύγκριτη ἀξιοπρέπεια ἐνίκησε τόν πρῶτο κι' ὅλας χειμῶνα μέ τήν πεῖνα του τοὺς ἐγκεφαλικούς βαρβάρους πού τοῦ στέρησαν τὰ πάντα. Εἶναι ἀνείπωτη ἡ τραγωδία ἐκείνη καί ἀτραγούδιστο καί ἄφωνο τό κλέος τῆς. Βλέπομε ἀκόμα ὅλοι ὀλοζώντανα τίς βαθεῖες ἐκεῖνες, ἀδάκρυτες ματιές τῶν θυμάτων τῆς πείνας πού εἰσχωροῦσαν εἰς τὰ μύχια τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καί ἔκαναν τήν ψυχὴ μας νά

φρίττη. Καί αὐτή εἶναι ἡ ἀνώτερη τραγικότητα: ὅταν εἶναι δίχως δάκρυα.

Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν τραγικὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους ἄρχισε καὶ ὁ κάθετος πόλεμος τῶν «ὠργανωμένων» ἐναντίον τῶν ἀνοργανῶτων Ἑλλήνων. Οἱ ὀπαδοὶ μιᾶς πολιτικῆς θεωρίας, ὠργανωμένοι ἀπὸ πρὶν ἐναντίον τοῦ κράτους, μέσα εἰς τὸ σκότος τῶν κατοχῆς ἄρχισαν τὴν πολιτικὴ δραστηριότητα, ἀλλοῦ ἐπενδυμένη μέσα εἰς τὰ σχήματα τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν καὶ ἀλλοῦ πάλιν ἀπροκάλυπτα ἐναντίον τῶν αἰτημάτων καὶ τῶν ἀξιών αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου. Μέσα στὴ δυστυχία καὶ ὅλη τὴν ἄλλη ἀθλιότητα, ποὺ σκόρπισε στὸ λαὸ μας ἡ κατοχὴ, ἐκεῖ ἀκριβῶς ἄνοιξαν τὰ πρῶτα σχολεῖα, δηλαδὴ κατασκεύασαν τὰ πρῶτα ὄχυρά τους οἱ ὀπαδοὶ τῆς πολιτικῆς θεωρίας τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι μὲ τὴν ἴδια θεωρία, ποὺ χρόνια ὀλόκληρα ἐδίδασκαν ὄχι πιά πόλεμο ἀλλὰ εἰρήνη, ἄνοιξαν τότε τὸν αἰσχιστὸ ὅλων τῶν πολέμων, τὸν ἐσωτερικὸ, τὸν κάθετο πόλεμο ἢ ὅπως ἀρέσκειται ἡ θεωρία νὰ λέγῃ τὸν πόλεμο τῶν τάξεων. Ἀπὸ τὸ ἓνα λοιπὸν μέρος εἶχε τὸ ἔθνος τὴν ἀγωνία καὶ τὸ βᾶρος τῆς κατοχῆς, τὴ σκληρότητα ποὺ τοῦ ἐπέβαλε ἡ ἱστορία, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶχε τὸν κάθετο πόλεμο ποὺ τοῦ ἄνοιξε ἡ πολιτικὴ θεωρία τοῦ ἀναρχοκομμουνισμοῦ. Ἡ διδαχὴ γιὰ τὴν πάλη τῶν τάξεων ἦταν τὸ ἄλλο ἐγχειρίδιο ποὺ ἔμπαινε σιγὰ σιγὰ μὲ τέχνη εἰς τὰ σπλάχνα τοῦ ἔθνους. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πείρα καὶ ἡ παράδοση εἶναι τὰ δύο μεγάλα προτερήματα τῶν ὀρίμων ἀνθρώπων καὶ τὰ ἀντίθετά των πάλι, δηλαδὴ ἡ ἔλλειψη πείρας καὶ παράδοσης, εἶναι τὰ δύο ἐλαττώματα, ἢ καλύτερα τὰ δύο ἀδύνατα σημεῖα τῆς νεότητος, γιὰ τοῦτο ἡ διδαχὴ ἔγινε μὲ σύστημα στὴ νεότητα. Στούς ὀρίμους πάλι, γιὰ νὰ κολακεύσῃ τοὺς ἀνιστόρητους καὶ ἀδύνατους, ἡ τακτικὴ τῆς θεωρίας προσέφερε μόνον ὕψηλὰ ἀξιώματα. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα: ἡ ἐμφυτὴ τάση τοῦ νέου πρὸς τὴν ἰσότητα καὶ ἡ ὀλόψυχη προσήλωσή του σὲ ἰδανικά, μεγάλα εὐγενικά γνωρίσματα τῆς νεότητος, αὐτὰ περισσότερο δέχθηκαν τὸ σπῆρο τῆς θεωρίας. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἄρχισε ἓνα μέρος τῆς νεότητος νὰ

σχηματίζη ψευδή εικόνα για τὰ πράγματα τοῦ τόπου μας, για τὸν ἑαυτὸ της καὶ για τὴν ἀποστολή της. Μόνον ὅσοι εἶχανε σκύψη βαθύτερα εἰς τὸ νόημα αὐτῆς τῆς θεωρίας καὶ εἶχαν μελετήση τὴν ἱστορία τῶν λαῶν, μόνον αὐτοὶ εἶχαν τὴ δύναμη νὰ κατανοήσουν τί γίνεται, νὰ εἰσέλθουν δηλαδὴ εἰς τὸ νόημα τῶν γεγονότων. Μόνον αὐτοὶ ἐγνώριζαν ἐπίσης, ὅτι ἡ θεωρία αὐτὴ κατὰ βάθος δὲν εἶναι παρὰ μία θεωρία παρακμῆς, γιατί κάθε θεωρία ἢ ὁποῖα ὑπόσχεται τὴν εὐτυχία στοὺς ἀνθρώπους ἔχει μέσα της τὸ σπέρμα τῆς παρακμῆς. "Ὅταν μάλιστα τὴν ὑπόσχεται μὲ τὸ ἔγκλημα ἐναντίον τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τῶν περισσοτέρων, τότε εἶναι αὐτοφάνερο, ὅτι εἶναι γέννημα ἱστορικῆς παρακμῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ἦτανε τραγικὸ τὸ θέαμα καὶ ἡ τύχη ἐνὸς μικροῦ καὶ τιμίου λαοῦ, γιατί μαζί σχεδὸν μὲ τὴν πλήμμυρα τῶν βαρβαρικῶν πολεμικῶν μηχανῶν κατάκλυζε τὸ ἔθνος καὶ ὁ πολτὸς τῶν συνθημάτων τῆς ἀναρχίας καὶ ἀποσύνθεσης. "Ὅλα τὰ ἱστορικὰ μεγέθη τοῦ τόπου, ὅ,τι μεγάλο εἶχε ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν παράδοσή του καὶ τὴ ζωὴ του ἄρχισε μὲ τὴ διδασχὴ τῆς θεωρίας νὰ γίνεται σιγὰ σιγὰ μισητὸ σ' ἓνα μεγάλο μέρος τῆς νεότητος. Πραγματικὰ δὲν γινόταν τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ συστηματικὴ κατεδάφιση τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ. "Ὅλα τὰ πράγματα ἐγίνονταν τόσο μικρὰ ὥσπου νὰ ἰσωθοῦν μὲ τὴ στάθμη τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ χωρέσουν εἰς τὸ μικρόψυχο αἴσθημά του. Καὶ ὁ πέπλος τῆς ἰδεολογίας, πότε τῆς κοινωνικῆς καὶ πότε τῆς ἐθνικῆς, ἐκάλυπτε ὅλη αὐτὴν τὴ διάβρωση τῶν νέων ψυχῶν καὶ τῶν ἀντικειμενικῶν ἀξιῶν τοῦ ἔθνους. Συνθήματα ἄσχετα καὶ μὲ τὴ μοῖρα τοῦ ἔθνους, ἄσχετα καὶ μὲ τὴν ὥρα τῆς ἱστορίας, ἐπινοήματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδας, ἐκάλυψαν τὴν ψυχὴ χιλιάδων νέων. "Ὅχι γεννημένα ἀπὸ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ σχεδιασμένα ἀπὸ πρὶν στὸ χαρτί--μεθοδικὰ καὶ ἀπαίσια. "Ἀμεση πρακτικὴ ἐκδήλωση ἔδωκε εἰς τὰ συνθήματα αὐτὰ ἡ «ὀργάνωση», ποὺ ἔγινε κίνδυνος για ὅλους τοὺς ἀνοργανώτους. Εἶναι χαρακτηριστικὸ κάθε οὐτοπίας νὰ θέλη μὲ τὴν ὀργά-

νωση νὰ ἐπιβάλη τὰ δόγματά της εἰς τοὺς ἄλλους. Ποτὲ ὅμως ἄλλοτε ἢ μανία τῆς ὀργανώσεως δὲν ἔφθασε σὲ τόση παράφρονη ἔνταση ὅση κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο. Κι' ὁ σκοπὸς ἦτανε διπλός: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ καταστραφῇ ὅ,τι ὑπῆρχε, ὅ,τι ζωντανὸ παράδειγμα ἢ ἱστορικὴ ἀξία, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ φανατισθῇ τόσο πολὺ ἡ νεότης ὥστε νὰ πιστέψῃ, ὅτι αὐτὴ θὰ λύσῃ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς. Καὶ πράγματι δύσκολο εἶναι νὰ ὑπῆρξε στὸν τόπο μας τουλάχιστον ἄλλη νέα γενεὰ μετὰ τόση παραγνώριση τῆς πραγματικότητος. Γιὰ τοῦτο καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ὑπῆρξε νεότης μετὰ τόσα ψυχικὰ ἐρείπια ὅσα ἔχει ἡ σημερινὴ μέσος της, ἢ τὸ μέρος τοῦλάχιστο ἐκεῖνο τῶν νέων, ποὺ ἐπίστεψαν ὅτι θὰ λύσουν τὰ προβλήματα ὄλων τῶν γενεῶν.

Ἡ πραγματικότητα, σκληρὴ πάντα ἀλλὰ καὶ εἰλικρινής, ἀνέτρεψε ὅλα ἐκεῖνα τὰ φαντασιώματα καὶ ἀπεκάλυψε τὸ ψεῦδος τῆς στρεβλῆς καὶ ἄρρωστης αἰσιοδοξίας ποὺ καλλιέργησε συστηματικὰ μέσα στὴν ψυχὴ τῶν νέων ἢ συνταγὴ τῆς πολιτικῆς κοσμοθεωρίας. Δὲν ἔχει σημασία ὅτι πολλοὶ ζοῦν ἀκόμη σήμερον μέσα σ' αὐτὴν τὴν πλάνη, γιατί κι' αὐτοὺς θὰ τοὺς βρῇ ἡ πραγματικότητα μετὰ τὴ γνωστὴ σκληρότητά της καὶ θὰ τοὺς διδάξῃ. Ἀλλὰ εἶναι πνευματικὴ ὀκνηρία νὰ θέλῃ κανεὶς μετὰ σχήματα νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα γενεῶν, ποὺ ἀπαιτοῦν βαθύτατο ἀυλάκωμα τῆς πραγματικότητος ἀπὸ τὸν πόνο τῶν ἀνθρώπων. Οὔτε σχήματα οὔτε αἰσθήματα οὔτε προγράμματα οὔτε κοσμοθεωρήματα ὠφελοῦν, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν τραγικὴ ἱστορικὴ μοῖρα, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν σκληρὴν πραγματικότητά τῆς πολιτικῆς μοίρας ἑνὸς λαοῦ. Μόνον ἄμεσα πρακτικὰ μέτρα, μόνον πραγματικὰ γεγονότα, ποὺ νὰ ἐκπορεύωνται ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὅλου τοῦ ἔθνους, μόνον αὐτὰ εἶναι ποὺ σώζουν. Ἔτσι ἔσωσε τὸ ἀλβανικὸ μέτωπο τὴν Ἑλλάδα καὶ τρώμε τώρα ὅλοι, ἀριστεροί, δεξιοί καὶ μέσοι καὶ τὸ καλοτρῶμε τὸ ψωμί τῆς Ἀλβανίας. Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἴμαστε οὔτε ὀπαδοὶ τοῦ λεγόμενου ἱστορικοῦ ὕλισμου, οὔτε ὄνειροπόλοι, ἀλλὰ πραγματιστές. Νὰ βλέπωμε δηλαδὴ τὸ εἶναι τῆς ὅπως πραγματικὰ γίνεται, ὅπως ἔγινε καὶ θὰ γίνεται. Ἡ ἱστορικὴ

πραγματικότητα ζητάει από μᾶς ἓνα πράγμα: νὰ διαβάζωμε τὴ γλῶσσα τῆς καὶ νὰ καταλαβαίνωμε τὸ νόημά τῆς ὅπως εἶναι, ὄχι ὅπως θὰ ἠθέλαμε ἐμεῖς νὰ εἶναι, οὔτε ὅπως τὸ ζητάει ἡ προσωπικὴ εὐτυχία μας καὶ οἱ προσωπικὲς ἐλπίδες μας, ἀλλὰ ὅπως ἔχει γίνῃ καὶ γίνεται μέσα στὰ μεγάλα ἔργα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. Ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα ἔχει τὴν ἀξία τῆς πέρα ἀπὸ τὴν ἀπλὴ τῆς ὠφελιμότητος πρὸς ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀνθρώπων, ποὺ ὀργανώνονται γιὰ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν εὐτυχία τους. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ποτὲ αἰσθηματολογικὴ καὶ ἀλλοίμονο εἰς τὸν λαὸν ἐκεῖνον ποὺ πάει μὲ τὴν αἰσθηματολογία νὰ γράψῃ ἱστορία. Ἡ ἱστορία κατευθύνεται ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ ἐκείνη τέχνη, ποὺ λέγεται πολιτικὴ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεγάλη τέχνη ποὺ λέγεται πνεῦμα. Ὅμως πολιτικὴ δὲν εἶναι οὔτε συναίσθημα οὔτε θεωρία, οὔτε δόγμα, ἀλλὰ ἡ ἡγεμονία τῶν γεγονότων ἀπὸ ἐξαιρετικούς ἀνθρώπους, ποὺ ἀσκοῦν τὴν τέχνη τοῦ δυνατοῦ γενέσθαι. Πνεῦμα πάλιν εἶναι δημιουργία νέας ζωῆς. Τὸ πνεῦμα φέρνει τὴ δευτέρη παρουσία τῆς ζωῆς σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ ζωὴ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἱ πραγματικοὶ πολιτικοὶ καὶ οἱ πνευματικοὶ δημιουργοί, κατέχονται ἀπὸ ἱερὸ δέος ἀπέναντι στὰ γεγονότα καὶ ἀπέναντι στοὺς λαοὺς των, δὲν ἐκβιάζουν οὔτε τὰ γεγονότα οὔτε τοὺς λαοὺς ἀλλὰ μόνον κατευθύνουν.

Καὶ ὅμως οἱ ἀναρχικοὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ οἱ φασιστὲς ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲν ὑποφέρουν τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, ἐκβιάζουν πράγματα καὶ ἀνθρώπους μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἀλλιῶς δὲν ὑπάρχει πρόοδος. Βάζουν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ μὲ τὴ βία τὸ ἴνδαλμά τους ἐκεῖ ὅπου μόνον ἱστορικὰ γεγονότα χωροῦν. Καὶ μόνον αὐτὰ κινοῦν τοὺς λαοὺς πρὸς τὰ ἔμπρός. Καὶ ἐνῶ οὔτε τὴν ἱστορικὴν πεῖρα, οὔτε τὴ δύναμη τῆς παράδοσης ἀνέχονται, ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ὀργανώνουν θόρυβο καὶ ἐορτές, γιὰ νὰ δώσουν περιεχόμενο εἰς τοὺς ὁπαδοὺς των, τοὺς ὁποίους ἀπὸ πρὶν ἔχουν μεταβάλλῃ σὲ ἄμορφη ἀνθρώπινη μάζα. Καὶ μὲ πρόγραμμα καὶ σύστημα ἐμφυσοῦν «ἰδεολογία» στὴν ἀνθρώπινη αὐτὴ μάζα. Τί εἶναι ὅμως «ἰδεολογία»; Κανένας ὄρος δὲν ἔπαθε τόση κατάχρησις ὅση αὐτός, καὶ καμμιά λέξις δὲν ἐκά-

λυψε τόσα έγκλήματα όσα αύτή. Ίδεολογία στην περίπτωση αύτή δέν είναι παρά ένα σύστημα δογματικό που διδάσκειται προγραμματικά και βίαια μέ ένα συνεχή γδοϋπο συνθημάτων, που βιάζουν πραγματικότητα και ανθρώπους, που έπιβάλλονται τέλος μέ θάνατο και μαρτύρια εις τους άλλους. Ό ζωτικός χώρος προς τά έξω εις βάρος τών άλλων είναι ένα από τά συνθήματα τής φασιστικής ιδεολογίας, ό ζωτικός χώρος προς τά μέσα είναι ένα από τά συνθήματα τής πάλης τών τάξεων. Ό φασισμός μεταβάλλει τήν Εύρώπη σε άποικία τών Γερμανών, ή πάλη τών τάξεων φονεύει τους ανθρώπους του ίδιου λαού, άνοίγει κάθετο πόλεμο, και ζητάει έντός του κράτους τό ζωτικό χώρο. Ό φασισμός όμιλεί περί έκλεκτής φυλής, ένώ ό άναρχισμός όμιλεί περί έκλεκτής τάξεως. Ό φασισμός όμιλεί περί κράτους χιλίων έτών, ό άναρχοκομμουνισμός όμιλεί περί μελλοντικού παραδείσου, όποτε δέν θά ύπάρχη άνισότητα και δέν θά ύπάρχη κράτος.

Δέν είναι όμως τυχαία μέσα εις τήν ιστορία οϋτε ή ύπαρξη οϋτε ή συνύπαρξη αύτών τών συστημάτων. Η βάση, όπου έπάνω έδρασε και τό ένα και τό άλλο δόγμα, είναι ή ανθρώπινη μάζα, τό γεγονός δηλαδή ότι τόν τελευταίο ιδίως αίώνα, οί άνθρωποι, ένα μεγάλο μέρος τών ανθρώπων έγιναν μάζα: άποκόπηκαν δηλαδή μέ τή βιομηχανία από τήν παράδοση και τή μητέρα γή και έγιναν όργανα τών μηχανών. Η μάζα λοιπόν αύτή, που έμενε δίχως πνευματικά στηρίγματα και δίχως τήν ήθική σχέση μέ τήν ιδιοκτησία¹⁾, και

1) Ύπάρχει μία ήθική σχέση του ανθρώπου μέ τήν ιδιοκτησία. Όπως τό σώμα του ανθρώπου είναι όργανο για νά ένεργήση ή βούλησή του και τό πνεϋμα του, όμοια και ή ιδιοκτησία είναι προέκταση του σώματος του ανθρώπου, γίνεται ό άπαιτούμενος χώρος, όπου φανερώνεται ό ήθικός χαρακτήρας και ή προσωπικότητα του ανθρώπου. Τοϋτο ισχύει κυρίως για τήν πραγματική ιδιοκτησία, τή γή, γιατί κάθε άλλη μορφή ιδιοκτησίας είναι έπιφαινόμενο αύτης τής πραγματικής. Αύτή τήν ήθική σχέση του ανθρώπου μέ τήν ιδιοκτησία καταλύει και ή κεφαλαιοκρατία και ό κομμουνισμός, γιατί ή πρώτη τήν συγκεντρώνει στα χέρια τών όλίγων, ό δεύτερος στα χέρια του κράτους. Έτσι γεννιέται ή μάζα και άποκόβεται ό άνθρωπος από τή γή και από τάλλα είδη ιδιοκτησίας.

πρὸ παντός τῆ γῆ, ἦτανε καλὸ ἔδαφος γιὰ νὰ σπαροῦν τὰ δόγματα τοῦ μίσους, ἡ ἰδεολογία τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἡ θεωρία τοῦ μηδενισμοῦ.

Τὸ ὑψηλὸ αἶτημα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ: νὰ ἀνεβοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν προσωπικό τους μόχθο, ὅσο γίνεται πιὸ ψηλά, νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ μεταλάβουν ἀπὸ τ' ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἀντέστρεψαν τὰ δόγματα αὐτὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀνελευθερίας, νὰ κατεβοῦν δηλαδὴ ὅλοι στὴν ἴδια στάθμη, νὰ πέση ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ βρεθοῦν ὅλοι στὴν ἴδια μοῖρα. Τὸ ἄλλο ὑψηλὸ ἠθικὸ αἶτημα: νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀκτήμονες μέσα σὲ μιὰ κοινωνία, γιὰτὶ ἡ ἀκτημοσύνη ἀποσυνθέτει ἠθικὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ ἐξεμηδένισε ὁ κομμουνισμὸς μὲ τὸ δόγμα τῆς γενικῆς ἀκτημοσύνης. Ἐπειδὴ δὲν ἔχουν μερικοὶ κτήματα, εἶναι καλύτερο νὰ μὴν ἔχη κανεὶς. Ἔτσι ἡ θεωρία αὐτὴ, ἀντὶ νὰ ὑψώσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς παραμόρφωσε, τοὺς καταβίβασε καὶ τοὺς ἐδίδαξε νὰ βλέπουν τὸν κόσμον καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῶν κάτω, δηλαδὴ μὲ φθόνον καὶ μῖσος. Αὐτὴ ἡ θεωρία ὠργάνωσε πολλοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς κάτω ἀπὸ τὸν πέπλον τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθερώσεως μὲ πρόγραμμα νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ θεωρία τοῦ ζωτικοῦ χώρου πρὸς τὰ μέσα: δηλαδὴ νὰ σφαγοῦν χιλιάδες Ἕλληνας καὶ νὰ ξερριζωθοῦν δεκάδες χιλιάδες Ἑλλήνων εὐγενῶν χωρικῶν. Κι' ἔγινε ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἕλληνας χωρικὸς στόχος τῆς θεωρίας αὐτῆς, γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κυψέλη τοῦ ἔθνους καὶ γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι ἀμετακίνητος ἀπὸ τίς παραδόσεις καὶ τίς ἀρχές τῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ὄταν ἀκριβῶς ὁ φασισμὸς τῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Βουλγάρων εἶχε στὴν κατοχὴ του τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, τότε ἡ ἄλλη θεωρία ἀνέλαβε τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς.

*
* *

Γιὰτὶ ὅμως κατάρθωσε ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ θεωρία αὐτὴ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν γίνῃ μάζα ἐξ αἰτίας τῆς βιομηχανίας, ὅπως ἄλλοῦ, νὰ φθάσῃ στὸν ἕνα αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, νὰ σφαγοῦν δη-

λαδή χιλιάδες "Έλληνες; Για δυο λόγους: πρώτον εξ αίτιας της κατοχής, και δεύτερον γιατί στην Ελλάδα οιαδήποτε οργάνωση, που στρέφεται έναντίον του κράτους ή θέλει να υποκαταστήσει το κράτος, οδηγεί κατ' ευθείαν, λόγω της στενότητας που έχει ο τόπος, εις το έγκλημα των ώργανωμένων έναντίον των άνοργανώτων. "Όσο όρθά κι' αν είναι τ' αίτήματα, έφ' όσον οί μόν θα ώργανωθούν έναντίον των δέ, είναι βέβαιον, ότι, με την στενότητα που έχει ο τόπος μας, θα φθάνωμε εις το έγκλημα. 'Η 'Ελλάς δέν χωράει λοιπόν άλλη οργάνωση έκτός από την οργάνωση του κράτους. Και είναι πράγματι ή μεγαλύτερη τιμή για έναν "Έλληνα, να είναι άνοργάνωτος, να μήν άνήκη σε άλλη οργάνωση παρά στην οργάνωση του κράτους. Και είναι χιλιάδες οί ευγενείς "Έλληνες, χωρικοί ιδίως, που έφονεύθησαν κατά το διάστημα της κατοχής, άπλως και μόνο γιατί έμειναν άνοργάνωτοι.

Με περίστροφο και μαχαίρι δέν διορθώνονται τ' ελληνικά πράγματα. "Ίσως άλλου τ' μέσα αυτά να έχουν πέ-ραση, έδω όμως οδηγούν στον πραγματικό όλεθρο του έθνους. 'Ο Μωάμεθ έδωκε το Κοράνιο στο άριστερό και τή μάχαιρα στο δεξιό χέρι των όπαδών του και ύποσχέθηκε τον παράδεισο σε όσους φονεύουν άπίστους, γιατί οί άπιστοι μόνον, έτσι τους είπε, αυτοί είναι που χωρίζουν το Μωαμεθανό από τον παράδεισο.

Και όμως ύπήρξε στον τόπο μας, εις τή χώρα αυτήν του άνθρωπισμού, έκτός από τους πολιτικούς ήγέτες της θεωρίας, και μι' άλλη θλιβερή άκολουθία «διανοουμένων», ή όποια άσπάσθηκε αυτή τή θεωρία του Μωάμεθ και έδωκε εις το ένα χέρι των νέων τή φυλλάδα του Μάρξ και εις το άλλο το περίστροφο. Δέν είναι τόσο άθώοι όσο παρουσιάζονται, ούτε είναι όπως οί παλαοί ουτοπιστές, που έγραφαν μόνο την ουτοπία τους και χαιρόνταν να την σκέπτονται. Αυτοί έδω οί «διανοούμενοι», έκτός από τους όγκους του έντύπου χάρτου, αφήνουν πίσω τους και σωρούς από πτώματα. 'Ενώ από το ένα μέρος δέν μπορούν να ίδουν τή σκληρή πραγματικότητα της ιστορίας, όπως αυτή βαδίζει με

τὰ ανέκκλητα βήματά της διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀπὸ τὸ ἄλλο προσπαθοῦν μὲ δογματισμὸ καὶ ἐμπάθεια νὰ ἐκβιάσουν τὴν ἱστορία μέσα εἰς τὸ σύστημά τους, νὰ τῆς ἀλλοιώσουν τὸ νόημα, ὥστε νὰ χωρέσῃ εἰς τὰ σχήματά τους. Μὲ τὸ ρηχὸ καὶ ξερριζωμένον διανοητισμὸ, ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ βίωση τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος οὔτε καὶ κανένα δέος ἀπέναντι στοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, σχεδιάζουν ἐπάνω στοῦ χαρτί τὴν πορεία τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας, καὶ καλοῦν ἀνθρώπους νὰ φονεύσουν ἀνθρώπους μὲ δικαιολογία τὴν εὐτυχία τῶν δυστυχῶν καὶ τὴν δικαιοσύνη τῆς κοινωνίας. Ὁ διανοητισμὸς αὐτὸς γίνεται κατ' ἀνάγκην ἐγκληματικός, ὅταν ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τοῦ τόπου μας. Ὁ πολιτικὸς αὐτὸς διανοητισμὸς δὲν εἶναι καθόλου ρωμαντικός, ἐκτὸς ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ ρωμαντισμὸ τὴν πολιτικὴ αἰσθηματικότητα, ποὺ, γεννημένη μέσα ἀπὸ φυλλάδες καὶ ἐπαναστατικούς λόγους καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ψυχικὴ ἀκυριαρχία, προχωρεῖ δίχως ἐντροπὴ καὶ ὀργανώνει τὸ ἔκλημα. "Ὅχι, τοῦτο δὲν εἶναι καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὸν πολιτικὸ ρωμαντισμὸ. Εἶναι οἱ νέοι φιλισταῖοι τῆς διανοήσεως μὲ τὴ ρηχὴ τους αἰσιοδοξία, οἱ ξερριζωμένοι «διανοητές» ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε τὸ αἶσθημα τῆς ἐποχῆς, οὔτε τὸ συναἶσθημα τοῦ συνόλου, οὔτε κανένα δέος ἀπέναντι στὰ πνευματικὰ ἀποκτήματα τοῦ λαοῦ.

Τὰ λεγόμενα διανοητικὰ αὐτὰ στοιχεῖα φέρουν τὴ βαρύτερη εὐθύνη γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ ξαπολύθηκε ἐπάνω στοῦ ἔθνος. "Ὑστερα ἔρχεται ἡ εὐθύνη τῶν ἄλλων, τῶν ἀπλοϊκοτέρων ἀνθρώπων. "Ἄν μάλιστα δεχθοῦμε, ὅτι ἓνα μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων εὐκόλα παραδίδει τὰ διανοητικὰ του νεῦρα εἰς τὸ μαστίγωμα τῆς προπαγάνδας, ἂν συλλογισθοῦμε, ὅτι ἀλήθεια εἶναι γι' αὐτοὺς ὅ,τι ἀκοῦν καὶ ὅ,τι διαβάζουν κάτω ἀπὸ τὸν γδοῦπο τῶν συνθημάτων τῆς προπαγάνδας, τότε ἡ ἐνοχὴ τῶν «διανοουμένων» καὶ «λογοτεχνῶν» αὐτῶν εἶναι βαρύτερη. "Ἔτσι καταλαβαίνομε γιὰ τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ποὺ στὴν Ἑλλάδα οἱ περισσότεροι γνωρίζουν ἀνάγνωσι καὶ γραφὴ, ἔτσι λέγω καταλαβαίνομε,

γιατί σ'αυτήν ακριβώς τὴν ἐποχὴ ἐσφάγησαν χιλιάδες Ἕλληνες ἀπὸ Ἕλληνες. Δὲν ὑπάρχει θλιβερότερο θέαμα ἀπὸ τὴν σειρά αὐτὴν τῶν νέων φιλισταίων τῆς διανοήσεως. Μὲ τὴν φρικώδη δοκησιοσοφία, ὅτι ὅλη ἡ προηγούμενη ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἦταν ἐσφαλμένη, ὅτι ὁ κόσμος, ὅπως ἔχει γίνῃ μέχρι τώρα, δὲν ἀξίζει τίποτε, ξεκίνησαν οἱ «διανοητὲς» αὐτοὶ νὰ κάμουν τὸν κόσμο καλύτερο. Ἐμπρὸς λοιπόν, τὸ πρόγραμμα τῆς καλύτερης κοινωνίας εἶναι ἔτοιμο. Καὶ πρὸ παντός πρέπει νὰ τηρηθῇ τὸ πρόγραμμα: νὰ ἀρχίσωμε ἀπὸ τὴ σφαγὴ. Πόση ὑπεροψία, πόση πνευματικὴ ἀθλιότητα καὶ πόση πνευματικὴ ἀκτημοσύνη κρύβουν μέσα τους οἱ «διανοούμενοι» αὐτοὶ, εἶναι φανερό ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς «διανοήσεως» καὶ «πνευματικῆς καθοδηγίας». Ἀντίθετη πρὸς τὴν πραγματικὴ ἀνθρωπιστικὴ πραγματικότητα τοῦ λαοῦ μας, ὁ ὁποῖος ἔγινε διδάσκαλος τῶν ὠραιότερων ἰδανικῶν, ἀποκομμένη ἀπὸ τὰ μεγάλα βιώματα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἡ «διανόηση» αὐτὴ δὲν ἔμεινε μόνο πολιτικὸ φιλολόγημα καὶ φαντασιοκόπημα, ὅπως ἄλλοῦ, ἀλλὰ στὴν ἐπαφὴ τῆς μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πραγματικότητα τοῦ τόπου μας ἔγινε ἔκλημα.

*
* *

Καὶ εἶναι ἀληθινὰ τραγικὴ ἡ μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ λαὸς αὐτὸς ποὺ ἐγέννησε, ἀνάστησε καὶ ἐδοκίμασε ὅλες τὶς μεγάλες ἰδέες, καὶ ποὺ τρεῖς χιλιάδες χρόνια τώρα τιμᾶει τὶς ἰδέες αὐτές, αὐτὸς ὁ λαὸς ἔγινε τὸ σφάγιο τῶν σημερινῶν ἰδεολογιῶν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ χωρίσωμε τὶς μεγάλες ἰδέες, ποὺ μορφώνουν ἀνθρώπους, λαοὺς καὶ ἀνθρωπότητα, ἀπὸ τὶς λεγόμενες ἰδεολογίες. Ἡ ἰδέα εἶναι κάτι ἀπόλυτο, ἓνα νόημα δίχως λέξεις, ποὺ καλύπτει σιγὰ σιγὰ τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι καλύπτει ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης τὴν ψυχὴ μας, ἔτσι συγκλονίζει τὴν ψυχὴ ἡ ἰδέα τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἰδέα γεννιέται ἀπὸ τὴν ψυχὴ, καὶ ὕστερα γίνετα ὄραμα παντοτινὸ τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντίθετα ἡ λεγόμενη ἰδεολογία εἶναι ἐπινόημα, εἶναι διανοητικὸ κατασκεῦασμα μὲ σκοπιμότητα καὶ ὑπολογισμένη κατεύ-

θυνη. "Έτσι λέγεται ο φασισμός ιδεολογία. Είναι δηλαδή ένα υπολογισμένο από πριν σύνολο σκέψεων και πράξεων, που κατατείνει σε ένα ώρισμένο σκοπό, να μεταβάλει την Εύρωπη σε άποικία των Γερμανών. Έπίσης η ιδεολογία του κομμουνισμού είναι ένα από πριν υπολογισμένο σύνολο σκέψεων και ενεργειών με ώρισμένη από πριν σκοπιμότητα: να καταλάβουν οι προλετάριοι την εξουσία." Όλα τα μέσα τίθενται στην υπηρεσία αυτών των ιδεολογιών. "Όλες οι αξίες της ζωής μεταβάλλονται εις μέσα για να επιτύχουν οι ιδεολογίες τον αντικειμενικό τους σκοπό. Αυτές είναι οι λεγόμενες ιδεολογίες, και αυτές είναι που καίει ο παγκόσμιος πόλεμος, ώσπου στο τέλος οι λαοί θα φανοῦν όλόγυμνοι μέσα από τις φλόγες του πολέμου και θα χωρίση ή έλευθερία από τη βία. Οι ιδεολογίες έγέννησαν τον πόλεμο και αυτές είναι που καίονται. Ο Έλληνισμός όμως είναι ιδέα μαζί και πραγματικότητα και όχι ιδεολογία. Δεν είναι κατασκευάσμα. Το έλληνικό έθνος ποτέ δεν έσχεδιάσε την καταστροφή κανενός άλλου έθνους. Έγέννησε, ανάθρεψε και παράδωσε ιδέες στην ανθρωπότητα, την ιδέα του ανθρώπου, την ιδέα της έλευθερίας, την ιδέα της πολιτείας, την ιδέα της δικαιοσύνης, την ιδέα του κάλλους. Κι' έδωκε συγκεκριμένη, αλλά και αιώνια μορφή στις ιδέες αυτές, δεν έσκηνοθέτησε καμμιά ιδεολογία. Προτού ακόμα γεννηθούν οι ιδεολογίες, δηλαδή οι ώργανωμένες επιδιώξεις και διώξεις, εκείνο έγέννησε ιδέες και κρατήθηκε και το ίδιο ως ιδέα και πραγματικότητα μέσα στην ιστορία.

Και δεν είναι ή πρώτη φορά που το έλληνικό έθνος έγινε σφάγιο των λεγομένων ιδεολογιών. Με την ιδεολογία του έθνικισμού, όπως απλώθηκε κυρίως ύστερα από τη γαλλική επανάσταση σε όλους τους λαούς της Εύρωπης, και τελευταία εις τους ανιστόρητους και ανώνυμους βαλκανικούς γείτονες, με την ιδεολογία αυτήν έδιώχθησαν και κατεσφάγησαν επί ένα όλόκληρον αιώνα μεγάλοι έλληνικοί πληθυσμοί. Πρό παντός οι Βούλγαροι άρπαξαν το κήρυγμα αυτό και κατάφεραν με την έμφυτη βαρβαρότητά τους και με την υποστήριξη που έλαβαν να έξοντώσουν άληθινά τον

• Έλληνισμὸ τῶν δυτικῶν παραλίῶν τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἐπὶ ἑκατὸν τώρα χρόνια οἱ Βούλγαροι μᾶς σφάζουν μὲ τὴν ἰδεολογία τοῦ ἐθνικισμοῦ των. Ἀρπάχτηκαν τότε οἱ Βούλγαροι, οἱ ὅποιοι δὲν κατῶρθωσαν νὰ γίνουν ἔθνος, ἀλλὰ ἔμειναν φύλον, δηλαδὴ δίχως ἔργα πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὴν ἰδεολογία τῆς ἐποχῆς γιὰ νὰ γίνουν «ἔθνος», καὶ ἀρπάζονται σήμερα ἐναλλάξ ἀπὸ τὸν φασισμό καὶ τὸν κομμουνισμό γιὰ νὰ σφάξουν Ἕλληνες. Ἐχουν διπλοῦν πέλεκυν οἱ Βούλγαροι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, τὸ φασισμό καὶ τὸν κομμουνισμό. Καὶ προσέρχονται σήμερα μὲ κυνισμό νὰ προσκυνήσουν τὰ Πατριαρχεῖα. Κάθε λοιπὸν λεγόμενῃ ἰδεολογία, ποὺ γεννιέται στὸ τεχνικὸ ἐργαστήρι τῆς Εὐρώπης καὶ σιγὰ σιγὰ ἀπλώνεται καὶ στοὺς βαρβάρους τῆς Βαλκανικῆς, εἶναι ἀπειλὴ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ ἰδεολογίες αὐτές δὲν εἶναι παρὰ ἓνα σύστημα ἐξοντώσεως. Ἔτσι γιὰ ὅποιον ἐγνώριζε ἱστορία δὲν ἐχρειάζονταν μεγάλη πολιτικὴ φρόνηση ἀπὸ τὸ 1933 καὶ ὕστερα, ὅποτε ὁ φασισμὸς ἀνέβηκε καὶ ἔγινε κράτος καὶ στὴ Γερμανία, νὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ ἰδεολογικὸς αὐτὸς κατακλυσμὸς θὰ γίνονταν κάποτε ἀπειλὴ καὶ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἰδεολογίες αὐτές, δηλαδὴ τὰ ὑπολογισμένα ἀπὸ πρὶν συστήματα ἐξοντώσεως, ἔδιωξαν τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴ Ρωμυλία, τὸν Πόντο, τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ τὴν Ἀδριατικὴ, αὐτές τοὺς ἔφεραν ἐδῶ πίσω καὶ τοὺς συσσώρευσαν ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους καὶ τοὺς καταδίκασαν νὰ σφάζονται μεταξύ τους καὶ προσπαθοῦν τώρα νὰ τοὺς μάθουν τὸ «μάθημα τῆς δικαιοσύνης».

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὁ ἰδεολογικὸς κατακλυσμὸς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μὲ τὰ κινήματα τῶν σταυροφοριῶν, μὲ τὴν ἰδεολογία τάχα τῆς Χριστιανωσύνης ἐναντίον τῶν ἀπίστων, ἀποτέλεσε ὄλεθρο γιὰ τὸ ἑλληνικὸ κράτος τοῦ Βυζαντίου. Πραγματικὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἰδεολογικὸν ἐκεῖνον κατακλυσμὸ ἐκρύβονταν ὁ χειρότερος τυχοδιωκτισμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ ἑλληνικὸ βυζαντινὸ κράτος καὶ γενικὰ ὁ μεσαιωνικὸς Ἕλληνισμὸς ἐπλήρωσε ἀκριβὰ τὸν ἰδεολογικὸ ἐκεῖνον κατακλυσμὸ τῶν λαῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἔχει λοιπὸν πικρότατη πεῖρα καὶ ἀπὸ τὸ ἄμεσο καὶ ἀπὸ τὸ ἀπώτερο παρελθὸν γιὰ τὶς λεγόμενες ἰδεολογίες. Ὅλες αὐτὲς τὸ κατατυράνησαν καὶ τὸ ἔσφαξαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱστορικὸ πόρισμα ποὺ ἔχουνε χρέος οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι νὰ τὸ κρατοῦν πάντα στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ μας. Μὲ τὸ αἷμα τους ἐπλήρωσαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες τὴν εἰσβολὴ τῶν λεγομένων ἰδεολογιῶν εἰς τὸν τόπο τους. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδεολογίες ἐναυάγησαν ἢ ἐγελοιοποιήθησαν ἐπάνω στὴ σκληρὴ καὶ διάφανη πραγματικότητα αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου, καὶ πρὸ παντὸς ἐπάνω στὴν ἰδέα ποὺ ἔχει τὸ ἔθνος αὐτὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Ἕλληνισμὸς ὅπως εἶναι ἰδέα γινωμένη πραγματικότητα ἔτσι ἔχει καὶ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἐλευθερία. Γιὰ τοῦτο συντρίβονται ἐπάνω του ὅλα τὰ εἴδωλα τῶν βαρβάρων. Ὑπάρχει πολὺ φῶς στὴν Ἑλλάδα καὶ γρήγορα ξεθωριάζονται τὰ εἴδωλα τῶν βαρβάρων, οἱ ἰδεολογίες. Ἡ πραγματικότητα, ἱστορικὴ, πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ εἶναι στὴν Ἑλλάδα τόσο σύνθετη, ὥστε ναυαγεῖ ἐπάνω της κάθε διανοητισμὸς εἴτε στὴν πολιτικὴ εἴτε στὸ πνεῦμα. Καὶ ἂν ἐπρόκειτο μόνον γιὰ ἀπλοὺς διανοητισμοὺς, δὲν θὰ εἴχαμε τίποτε νὰ φοβηθοῦμε. Ἀλλὰ πίσω ἀπὸ τοὺς διανοητισμοὺς καὶ τοὺς ἰδεολογικοὺς κατακλυσμοὺς ἔρχεται ἡ βιολογικὴ πλήμμυρα τῶν βαρβάρων καὶ ἀπ' αὐτὴν εἶναι ποὺ κυρίως κινδυνεύει ἡ Ἑλλάς. Πίσω ἀπὸ τὰ σχήματα αὐτὰ τῶν ἡπειρωτικῶν ἰδεολογιῶν ὑπάρχει μία σταθερὰ αἰχμὴ ἐναντίον τοῦ Ἕλληνισμοῦ. Τοῦτο πρέπει σήμερα πιά νὰ γίνῃ καθολογικὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους. Τοῦτο πρέπει ἀριστεροί, δεξιοί καὶ μέσοι νὰ τὸ καταλάβωμε.

Τὸ ἔθνος κρατήθηκε αὐτὴ τὴν φορὰ στὴ θέση του ἠθικὰ μὲ τὸν ἡρωϊσμό του, πραγματικὰ ὅμως μὲ τὴν ἀντίθετη πίεση ποὺ ἀσκεῖ ὁ ὠκεανὸς ἐναντίον τῶν ἰδεολογιῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Εἴμαστε καὶ ὡς λαὸς καὶ ὡς πολιτισμὸς καὶ ὡς πνεῦμα μεταξὺ ὠκεανῶν καὶ ἡπείρων. Ὁ Περικλῆς εἶχε εὐχηθῆ νὰ ἦταν ἡ χώρα, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, νῆσος. Ὅ,τι ὅμως εἶναι ἡ τραγικὴ μας μοῖρα, τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὸ μεγαλεῖο μας. Κάθε κίνηση ἰδεολογικὴ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ

τὴν εὐρωπαϊκὴ ἢ τὴν ἀσιατικὴ ἥπειρο ἐναντίον τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν δυνάμεών του, εἶναι καὶ ἐναντίον μας. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι ἡ βάση κάθε ἐλληνικῆς πολιτικῆς τοῦ μέλλοντος.

Τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἔδωκε σὲ τόσο βραχὺ χρονικὸ διάστημα τόσο αἷμα γιὰ τὴν ἐλευθερία του. Αὐτὸ ποὺ ἔπαθε στὸν παρόντα πόλεμο ἦταν ἀληθινὴ φλεβοτομία. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔθεσε πράγματι τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλληνικοῦ αἵματος. Τὸ ἐλιγόστευσε ἀπέναντι ἐχθρῶν καὶ φίλων. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀμετακίνητη βάση γιὰ κάθε ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Πιστεύομε ὅτι ἡ ἱστορία κρίνει τοὺς λαοὺς, δοκιμάζει ἀενάως τὰ ἔθνη καὶ τὴν ἀντοχὴ τους, ἠθικὴ καὶ βιολογικὴ. Τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος ἐκρίθη, ἐδοκιμάσθη καὶ ἄνθεξε στὴ δοκιμασία τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, ποὺ λέγεται δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος. Ἔχει λοιπὸν δικαίωμα νὰ ζητήσῃ νὰ ἀνακτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει ἠθικῶς καὶ βιολογικῶς. Ἐπὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια σύμφωνα μὲ μιὰ βαθύτερη διαλεκτικὴ τῆς ἱστορικῆς του ζωῆς ἀναπτύσσεται καὶ συμπύσσεται τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος ἐπάνω στὴν ἐλληνικὴ χερσόνησο καὶ σ' ὅλη τὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου. Ἡ σημερινή του σύμπτυξη, ἀποτέλεσμα κυρίως τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων καὶ τῶν ἰδεολογιῶν ποὺ ἐστράφησαν ἐναντίον του, ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς ἀσφυξίας. Ἐνας μεγάλος πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας εἶπε κάποτε: «οἱ Ἀγγλοὶ τὰ δικαιώματά τους τὰ ζητοῦν ὄχι ὡς ἄνθρωποι ἀλλὰ ὡς Ἀγγλοὶ». Ἄν δὲν ἔχομε ὡς ἄτομα, ὡς ἔθνος ὅμως, καὶ μόνον ἀπὸ τὴ συμβολή μας στὸν παρόντα πόλεμον, ἔχομε δικαίωμα νὰ προσέλθωμε μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο εἰς τὸ συνέδριο τῆς εἰρήνης, νὰ ζητήσωμε τὰ δικαιώματά μας ὡς Ἕλληνες καὶ ὄχι ὡς ἄνθρωποι, ὄχι ἀπλῶς ὡς πτωχοὶ ἄνθρωποι ἀλλὰ ὡς τίμιοι Ἕλληνες. Τὸ ἔθνος πρέπει λοιπὸν καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ ἀναπτυχθῇ, νὰ ξεκινήσῃ γιὰ πλατύτερη δράση σὲ πλατύτερα ὅρια καὶ ἐπάνω στὴν ἐλληνικὴ χερσόνησο μέσα στὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στρατό, δύο εἶναι ἀκόμα οἱ μόνιμες λει-

τουργίες που ασφαλίζουν τή ζωή τῶν ἔθνῶν: ἡ παιδεία καί ἡ ἐξωτερική πολιτική. Μὲ τήν παιδεία παρακολουθεῖ ἓνα ἔθνος τή δική του ἱστορία, κρατάει γόνιμα στή μνήμη του τήν ἱστορία του καί τήν πείρα τῆς ζωῆς του. Μὲ τήν ἐξωτερική του πολιτική παρακολουθεῖ κάθε ἔθνος τή ζωή καί τοὺς σκοποὺς τῶν ἄλλων ἔθνῶν, ἢ καλύτερα παρακολουθεῖ τή ζωή του στή σχέση της ὅμως μὲ τή ζωή καί τοὺς σκοποὺς τῶν ἄλλων ἔθνῶν. Στρατός ὅμως παιδεία καί ἐξωτερική πολιτική εἶναι ἀλληλένδετα. Ἡ παιδεία ἐτοιμάζει κατὰ βάθος καί τήν ἐξωτερική πολιτική τοῦ ἔθνους. Ὅπου ἡ παιδεία εἶναι σὲ ἀντίθεση μὲ τήν ἐξωτερική πολιτική τοῦ ἔθνους, ἢ ὅπου ἡ ἐσωτερική του πολιτική ἐπιδιώκει ἄλλους σκοποὺς ἀπὸ ἐκείνους τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ κατάπτωση καί ἡ παρακμή. Ὑψηλὴ τέχνη εἶναι καί ἡ παιδεία καί ἡ ἐξωτερική πολιτική καί ἡ ὀργάνωση στρατοῦ, λειτουργήματα ὑψηλὰ που ἀσφαλίζουν μόνιμα τή ζωή τῶν ἔθνῶν. Στρατός, παιδεία καί ἐξωτερική πολιτική εἶναι οἱ δυνάμεις που κινοῦν τὸ μέλλον ἑνὸς ἔθνους. Ἡ ἰδέα καί ἡ πραγματικότητα που λέγεται Ἑλληνισμός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στρατό, χρειάζεται παιδεία καί ἐξωτερική πολιτική γιὰ νὰ φέρη πάλιν εἰς φῶς ἔργα πολιτισμοῦ καί ἀρετῆς.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις, μὲ αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις πρέπει νὰ ξεκινήσῃ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος γιὰ τήν καινούργια του πορεία, γιὰ τή μελλοντικὴ ἄνοδο μέσα στήν ἱστορία καί τὸν πολιτισμὸ τῶν λαῶν.